

Felhívás

AZ MTA OSZTÁLYKÖZI ÁLLATKÍSÉRLETI TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁS- PONTJA AZ ÁLLATOK TUDOMÁNYOS CÉ- LRA TÖRTÉNŐ FELHASZNÁLÁSÁRÓL

Bertók Lóránd

az orvostudomány (MTA) doktora, címzetes egyetemi tanár
OTH-Fodor József Országos Közegészségügy Központ,
Frédéric Joliot-Curie Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet, Budapest
bertok@hp.osski.hu

Az MTA felismerve az állatkísérletekkel kapcsolatos tudományos és társadalmi igényeket, Kovács Ferenc akadémikus javaslatára létrehozta az osztályközi Állatkísérleti Tudományos Bizottságot (AKTB), mely az élettudományokkal foglalkozó osztályok (Agrár-, Orvosi és Biológiai Tudományok) javaslata alapján úgy alakult meg, hogy benne az osztályok, az érdekelt egyetemek, a gyógyszeripar és az állatvédelem tudományos képviselői kaptak helyet. A Bizottság jelenlegi összetétele a következő: elnök Bertók Lóránd, alelnök Furka István, titkár Nagy György, tagok: Anderlik Piroska, Babinszky László, Boros Mihály, Csányi Vilmos, Fekete Sándor, Gyertyán István, Kállai László, Makara B. Gábor, Nagy Béla, Németh Péter, Rosivall László, Róth Erzsébet, Sándor Péter, Sebestyén Gyula, Szabó Gyula, Timár József, Visnyei László.

Az állatkísérletek az életjelenségek, a kórtani történések és a gyógykezelések lehetőségeinek vizsgálatokor nélkülözhetetlen eljárások voltak és jelenleg is azok. Tulajdon-

képpen minden nagy élettani, kórtani és gyógyszer-tani felfedezés állatkísérletekhez kötött. Az állatkísérletekkel egyidejűleg indultak el az állatok védelmét szorgalmazó mozgalmak. E mozgalmak szélsőséges irányzatai már nemegyszer az összes állatkísérlet betiltásáért sikraszálltak. Így e kérdés társadalmi gonddá vált, mellyel foglalkozni kellett. Az első állatvédelmi törvényt 1770-ben az angol parlament hozta. Az EU-ba való belépésünk szükségessé tette a régebbi tagállamokban érvényben lévő állatvédelmi törvény honosítását. Így született meg a magyar állatvédelmi törvény, még taggá válásunk előtt, mely hibái ellenére megteremtette az állatkísérletek szabályozásának, engedélyezésének törvényes feltételeit. Mára már kialakult az engedélyezések rendje, mely alapján megfelel az ún. Európai Konvenciónak. Bizottságunk állandó kapcsolatot tart fenn a törvény végrehajtását segítő, a Földművelés- és Vidékfejlesztési Minisztérium hatáskörébe utalt Állatvédelmi Tanácsadó Testülettel, illetve az Állatkísérleti Etikai Tanáccsal.

A számítástechnika gyors fejlődése világszerte azt a hitet keltette, hogy állatkísérletekre nem lesz szükség, mert modellekkel ezek helyettesíthetők lesznek. Számosan igyekeztek ezt a szép gondolatot igazolni. Az állatvédők támogatásával, részvételével alakultak is olyan szervezetek, melyek a számítógépes modellezést – az állatkísérlet-helyettesítő eljárást mint célt – tűzték zászlajukra. Sajnos e szép

tervek nem valósíthatók meg maradéktalanul, mert vannak olyan kérdések, melyekre elfogadható választ csak állatkísérletekből lehet kapni. Az AKTB alaposan megvizsgálva ezt a kérdést, megfogalmazta álláspontját és a kutatók részére szóló ajánlásait, melyeket az élettudományokkal foglalkozó tudományos osztályok (Agrár-, Orvosi, Biológiai) jóváhagyása után most itt közreadunk.

AZ MTA OSZTÁLYKÖZI AKTB ÁLLÁSPONTJA AZ ÁLLATOK TUDOMÁNYOS CÉLRA TÖRTÉNŐ FELHASZNÁLÁSÁRÓL

Az állatok felhasználásával végzett tudományos kutatások iránt a társadalom érdeklődése megnőtt, ezért a MTA AKTB szükségesnek látja, hogy ebben az ügyben egyértelműen kifejtse álláspontját.

A környező világ megismerése az emberi léttől elválaszthatatlan tevékenység. Ennek egyik különösen fontos területe az élet és az élővilág ismerete. Az élettudományok által feltárt ismeretek egyaránt szolgálják az emberi egészség és életminőség javítását, az emberi faj és a bioszféra kölcsönhatásainak megértését. Az életjelenségek végső soron, megbízhatóan csak élő szervezetekben tanulmányozhatók, ezért az élettudományok nem nélkülözhetik az állatkísérleteket.

Az orvostudomány az élettudományoknak az az ága, amelynek célja az emberi egészség védelme, az emberi élet minőségének javítása: tudományos alapját szolgáltatja az orvosi gyógyító és megelőző munkának. Az orvostudományi kutatásokat azonban korlátozza az az erkölcsi elv, hogy emberen kísérleteket nem, vizsgálatokat is csak korlátozottan, indokolt esetben és körülmények között lehet végezni. Az Orvosi Világszövetség által kiadott *Helsinki Nyilatkozat* értelmében az emberen végzett klinikai vizsgálatokat, így például új gyógyszerek vagy műtéti eljárások kipróbálását, előzetesen állatokon nyert adatokra kell alapozni.

Állatok felhasználására szükség van az emberi és állati egészséget védő toxikológiai vizsgálatokban is. Környezetünkbe folyamatosan nagyszámú anyag kerül, amelyeket emberi szükségletek kielégítésére az ipar állít elő. Az új vegyületek kibocsátás előtti ártalmatlansági vizsgálata elengedhetetlenül szükséges a társadalom védelme szempontjából.

Állatokon végzett kutatások nemcsak közvetlen gyakorlati (például gyógyító vagy mérgezés megelőző) célokat szolgálnak. Az ún. alapkutatások eredményei, amelyek révén megismerjük az élő szervezetek működését és az élőlényekben található anyagok jellemzőit, gyakran csak hosszabb idő múlva hasznosíthatók a gyakorlatban. Nyilvánvaló azonban az ilyen kutatások szükségessége, mert ezek alapozzák meg az alkalmazások lehetőségét.

Az ember azonban nemcsak megismerő tevékenységében egyedülálló, hanem abban is, hogy erkölcsi érzékkel is rendelkezik, amely képessé teszi arra, hogy ne csak saját érdekét tekintse, hanem azt is figyelembe vegye, ami ettől függetlenül helyes lehet. A szakembernek felelősséget kell viselnie az általa tartott és neki szinte teljes mértékben kiszolgáltatott állatok életéért, és ez a felelősség magába foglalja azt az erkölcsi kötelességet, hogy az állatoknak a kísérletek

során a lehető legkisebb fájdalmat okozza. Az AKTB elfogadja az állatok tudományos célra történő felhasználásának ésszerű korlátozását, és támogatja az állatok felhasználását helyettesítő módszerek kifejlesztésére irányuló orvosi biológiai kutatásokat, de az állatkísérleteket nélkülözhetetlennek tartja. Az emberiség fennmaradása ma még nem képzelhető el állatok felhasználása nélkül. Ezeknek túlnyomó többségét, 95 %-át, táplálékként fogyasztjuk el, de hosszú távú

létezésünk szempontjából ugyanilyen fontossággal bír az a három ezrelék – többségében erre a célra kitenyészett és szaporított – állat, melyet tudományos kutatásokhoz használunk fel. Az orvostudomány, beleértve alaptudományait is, a betegségek, az általuk okozott szenvedés és a halál ellen küzd, ezért nemcsak hasznossága, hanem erkölcsi alapja is kikezdhetetlenül szilárd, mivel az emberi élet fontosságát minden mást megelőző hlyere teszi.

AZ MTA AKTB ÁLLATKÍSÉRLETI AJÁNLÁSAI

- Az állatok szállítása, gondozása, tartása, takarmányozása és felhasználása legyen összhangban az állatvédelmi törvény előírásaival.

- Állatok felhasználásával járó kutatásokat úgy kell tervezni és végrehajtani, hogy azok az emberiség javát szolgáló tudást gyarapítsák.

- A kutatónak erkölcsi kötelessége minden vizsgálatot állatkíméleti szempontból is kifogástalanul tervezni és végezni.

- A kutatónak és a személyzetnek megfelelően képzettnek kell lennie. Az élő állatokkal kapcsolatos képzés, továbbképzés foglalja magába az állatok helyes gondozásának, a velük való emberséges bánásmódnak az elsajátítását is.

- Az állatok tartását, táplálását és gondozását olyan szakember felügyelje, aki kellően képzett, tapasztalt a kísérleti állatokkal való bánásmódban.

- Tudományos célra az értékelhető eredményekhez szükséges számú állatot kell használni. Ahol lehetséges és ésszerű, alkal-

mazandók az élő állatot helyettesítő módszerek, például a matematikai modellek, *in vitro* rendszerek stb.

- Az állatok felhasználása során el kell kerülni az indokolatlan fájdalomkókozást. A kutatóknak abból kell kiindulniuk, hogy olyan eljárások, amelyek fájdalmat okoznak emberben, ugyanezt idézhetik elő állatokban is. Ha a vizsgálat során az állatot hosszan tartó és káros hatás éri, az újabb vizsgálatra felhasználni nem szabad.

- Állatok felhasználásával folyó kutatások kizárólag a Munkahelyi Állatkísérleti Bizottság hozzájárulásával, az FVM Állatvédelmi Tanácsadó Testületének Állatkísérleti Tudományos Etikai Tanácsa jóváhagyásával, és ennek alapján az illetékes állategészségügyi hatóság engedélyével folytathatók.

- Az MTA köztestületi tagjai és munkatársai nem köthetnek olyan kutatási szerződést, továbbá nem vehetnek részt olyan kutatómunkában, amely ezeknek az erkölcsi elveknek nem felel meg.

Bemutakozás

A Magyar Tudományos Akadémia idén is új levelező tagokat köszönt. Sorozatunkban hónapról hónapra bemutatjuk néhányukat.

A Magyar Tudomány hét kérdéssel kereste meg mindegyiküket, azt kérve, hogy közülük háromra válaszoljanak:

1. Mi volt az a döntő mozzanat az életében, amely erre a pályára vitte?
2. Volt-e mestere?
3. Mi volt az az eredmény munkája során, amelynek igazán örül?
4. Részt vesz-e nemzetközi kutatásokban?
5. Van-e, és ha igen, milyen a legkedvesebb tanítványa?
6. Magányos kutató vagy inkább csapatjátékos?
7. Mi az a nyitott kérdés, amelyre választ szeretne kapni?

Talán az is jellemző lehet új tagjainkra, hogy éppen mit tartottak fontosnak elmondani magukról.

E számunkban Gergely Pál, Rácz Zoltán és Vígh László válaszait olvashatják.